

Krönika/Oscar Hedlund

En tyst minut för Carlsson-ljudet

Stig Carlsson har äntligen fått frid. Han avled i förra veckan och slipper bekymra sig vidare för vad som skall hända med hans högtalare som sedan snart fyrtio år har kallats unika och geniala och enastående och fantastiska etcetera.

Carlsson-högtalarna hade egentligen bara ett fel: de gick inte att sälja, inte i den omfattning som hade gjort dem till den svenska exportframgång som en lång rad av finansärer och marknadsförare drömde och nu mardrömer om.

I radions nyheter nämndes i minnesorden att någon fabrikant i Birmingham var intresserad av hans senaste version. Förhandlingar pågick. Stig Carlsson skulle bara fintrimma några referensexemplar samt förete dokumentation om patentläget och ägandeförhållande.

Jag hann inte svara på brevet jag fick från Stig. Det är ett i galg-humoristisk ton hållet nödrop om att någon geschäftmakare har snott hans namn och klistrat det på en utländsk högtalare som importeras pallvis och som nu krängs under namnet "Carlsson Loudspeakers".

"... dom har skaffat fram en man som faktiskt heter Carlsson, men den verkliga konstruktören är en annan som varit verksam hos högtalartillverkaren Zachry", skriver Stig bistert.

Jurister försökte intill hans sista andetag övertyga honom om att hans Carlsson-högtalare, med patent från 1953 och utvecklad i stort sett varje år sedan dess, inte alls behöver förväxlas med Carlsson-högtalarna från firman Sonab Audio som händelsevis råkar kalla sina högtalare för Carlsson eftersom de har en anställd som heter Carlsson. Detta företag som ingår i den kapitalstarka Lundberggruppen har hos Patent- och registreringsverket försökt registrera begreppet "Carlsson-högtalaren" för att därmed hindra Stig Carlsson från att kalla sina högtalare Carlsson-högtalaren.

Fattar ni?

I så fall, hör av er och förklara eftersom den fantastiska historien om Stig Carlsson har snurrat i

mitt huvud ungefär sedan i slutet av femtiotalet.

Då kom "kolboxen", hans första högtalare som såg ut som ett strutformat plåtämbar man hinkar kol med men som lät mycket bättre därför att den var "rundstrålade". Kolboxen slungade ljudet runt i rummet och gav lyssnaren en upplyftande känsla att sväva, att vara omsluten av ett naturligt ljud.

Det var i hifi-kultens begynnelse, LP-skivan hade fått upp farten (33 varv) och skapat nya pretentioner på det reproducerade ljudets kvalitet. Civilingenjören Stig Carlsson kom med den första ljudchocken, de skulle med åren bli många. Han nöjde sig inte med att berika världen med sina högtalare, han ville välta ljudvärlden över ända. Han stod upp som en Det Enda Sanna Ljudets predikant och hade inte en örsnibb till övers för annat ljud. Han var fanatiskt trogen sin övertygelse. Dessutom såg han ut som en nyss korsfäst Ljud-Messias. Han var definitivt besvärlig i de vankelmodiga plattvändarnas Lagom-Sverige.

Högtalarbranschen hatade honom, vilket knappast överraskade. Det blev till deras förargelse en kultartad uppslutning kring begreppet "Carlsson-ljudet"; institutioner som Sveriges Radio och Fylkingen arrangerade särskilda Carlsson-konserter där folk satt och glodde på högtalariåder i stället för på musiker. Ära och berömmelse liksom ett antal uppfinnarpris satte Carlsson-högtalaren på en piedestal. Nobelpris och en kommersiell världssuccé kändes som en naturlig utveckling.

Men i stället gick alltihop i stå, trots framgångarna.

Det bildades bolag, lades ner bolag, finansärer kom och gick, marknadsförare fluffigaste smartness sjönk ihop som punkterade suffléer.

Till slut gav även Statsföretag upp och avvecklade säljbolaget Sonab som Stig Carlsson tyckte hade misslyckats:

– De var okunniga och tölpiga i sin marknadsföring. De fick hela den mäktiga engelska hifi-pressen emot sig. Sonab blev ett fullt ord.

Stig Carlsson var sinnebilden för det excentriska snillet.

Jag kunde aldrig rätta till det där.

Så sa en blåförbannad Stig Carlsson till Expressen, det är inte bara väljud han slungat runt väggarna. Det hette att han var "kompromisslös", på ren svenska betyder det att han understundom var förljvlig att ha att göra med. Han kämpade ursinnigt mot alla fiender, verkliga som inbillade. Alla pengarna han understundom tjänade gick åt till advokatkostnader, han processade även mot vänner och välgörare som han tyckte hade svikit.

Stig Carlsson är sinnebilden för det excentriska snillet, den kreativa begåvningen som sluter sig inom sin ensamhet och stöter bort alla inkräktare. Han hade vanor som kontoristerna fann egendomliga; sov om dagarna, jobbade nätterna igenom. Han fick hyra ett kulturhus vid Söder Mälarstrand, utsikten var fantastisk men den bommade han för eftersom det störde hans blippande mätare. Möblemanget var golvfäst så att inte besökare kunde rubba hans fastställda audiofila lyssnarnor-

mer. Locket på toalettstitsen skulle alltid vara nerfällt, annars blev det flatterekon i lägre frekvensområdet.

Färgstark var han, civilingenjören Stig Carlsson.

Kanske alltför färgstark för att fabrikanter och annat fint folk skulle orka stå ut med honom?

Han var inte smidig, aldrig len i munnen, inte "taktisk". Stig Carlsson är ett av alltför många exempel på att det inte räcker att en innovatör bara är innovativ, det skall också till andra konster. Av en uppfinnare krävs att han också är företagsledare, ekonom, marknadsförare, personalchef, spåman samt springpojke. Själva uppfinnandet av produkten är bara första anhalten på den snitslade vägen till framgång. Viktigt är att agna kräftburarna: att skapa en marknad som drar till sig de girigaste klorna.

Många gånger har det rasslat löftesrikt i Stig Carlssons kräftbur, men det verkar som att hans ivriga storfiskare ryckte upp för tidigt. Mest rasslade det nog på världsutställningen år 1967 i Montreal, där Carlsson-högtalaren skulle få sitt internationella genombrott. Marknadsstrategerna hade agnat och till svenska paviljongen hade lockats ett antal av musikens världsnamn, bland annat pianisten Glenn Gould och en flock stordirigenter av typ Pierre Boulez. Inte en högtalare så långt örat nådde, men dock ett egendomligt kvävt ljud, liksom mumlande. Ur stålföretaget Sandviks utmärkta plåtacylindrar, skulpturalt placerade över den blågula paviljongen, strömmade dov svensk musik, eftersom Carlsson-högtalarna hade placerats inuti plåtrören!

– Vi tyckte att klingande svenskt stål skulle ge ett slagkraftigt intryck, urskuldade sig chefsstrategen.

När buren rycktes upp var den bedrövligt tom.

Oscar Hedlund
är kåserande
reporter på DN

